

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Nye digte - 1841

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Nye digte - 1841", i Heiberg, Johan Ludvig: *Nye digte - 1841*, udg. af Klaus P. Mortensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1990, s. 170. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl05val-shoot-idm140194649786768/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Nye digte - 1841

Noter

Gudstjeneste. En Foraars-Phantasi

- 9 *prosaisk*: nøgternt. – *Tabernaklet*: helligdom, egl. israeliternes transportable helligdom under ørkenvandringen.
- 10 *Pindsedags-Miraklet*: hentydning til Ap.G. 2,1-13, hvor den forsamlede menighed fyldtes af Helligånden og begyndte at forkynde på fremmede »Tungemaal«. – *Pan*: oprindeligt hyrdernes gud i gr. mytologi, her: skovens eller naturens gud. – *Skræk*: spiller på den paniske angst, som Pan rejser i dem der møder ham i landskabets eller skovens stilhed og ensomhed. Heiberg strejfer temaet så tidligt som i digtet »Panisk Skræk« fra 1819.
- 11 *husvale*: berolige, trøste, lindre. – *hvalte*: hvælvede.
- 12 *Overalt* . . . skjult modsætning til Matth. 18,20: »Thi hvor To eller Tre ere forsamlede i mit Navn, der er jeg midt iblandt dem.« – *Hu*: sind. – *Thi hvor* . . . Matth. 18,20.
- 13 *hulde*: smukke. – *samlet Broderchor*: menighed. – *Eremit*: eneboer.
- 14 *det hele faldne Kjø*: den ved syndefaldet faldne menneskeslægt. – *Den gamle Adam*: den Adam som faldt ved syndefaldet; modsætning til den nye Adam, Kristus. – *Vøve*: bølge.
- 15 *Dryader*: trænymfer i gr. mytologi. – *Najader*: kildenyumfer i gr. mytologi. – *Apollo*: solens gud Apollon i gr. mytologi. – *hans Søster*: jagt- og månegudinden Artemis. – *det helleniske Parnas*: den gr. gudeverden. – *Indra*: krigernes gud i den vediske religion. – *Braman(en)*: indisk offerpræst. – *Sphinx*: vinget fabelvæsen, halvt menneske, halvt dyr; spiller en central rolle i bl.a. den gr. og ægypt. forestillingsverden. Her i betydningen: det gådefulde, uudgrundelige, som ligger til grund for al livsudfoldelse. – *det Skønheds-Rige*: Elysium, de saliges øer. – *Hellas*: den antikke gr. kultur.
- 16 *qvæle*: her: ufuldkomne, uarticulerede. – *Socrates*: (469-399 f.Kr.) gr. filosof. – *Genius*: lat. ånd, hentydning til den daimon (gr. gud) Sokrates angiveligt følte i sit indre. – *Plato*: (427-343 f.Kr.) gr. filosof, elev af Sokrates; for Platon er ideernes, almenbegrebernes verden den egentlige og sande, tingsverdenen kun et skyggespil. – *panisk*: adj. afledt af Pan, jf. n.t. s. 10 og nedenfor. – *Mosaismen*: den jødiske religion. – *Spinoza*: (1632-1677) holl. jødisk filosof, panteist. – *Pantheismen*: læren om, at Gud er alt og alt er Gud; her i betydningen naturpanteisme: Gud er i naturen. – *Man troer, at protestantisk* . . . sigter til de religiøse forhold efter reformationen og på Heibergs egen tid, hvor Gud er fjern i modsætning til katolicismen med dens helgen- og Mariadyrkelse.
- 17 *qvæges*: oplives. – *Sanct Antons Fest*: kat. helgen, den hellige Antonius fra Ægypten, munkevæsnets indstifter og dyrenes skytshelgen; hans festdag

er den 17. jan. – *Profane*: lat. egentlig det, der står foran templet, dvs. det verslige, det der ligger uden for det helliges område. – *Gestalt*: skikkelse.

- 18 *Troer du ei, den dunkelt længes*: englens ord spiller på Paulus' brev til Romerne 8,19-23 om skabningens længsel efter forløsning. – *Sordin*: lyd-dæmper til musikinstrument. – *Forbud*: forvarsel.
- 19 *Fly Naturen med*: forsvind også fra naturen. – *lønlige*: skjulte.

En Sjæl efter Døden. En apokalyptisk Comedie

- 21 *apokalyptisk*: af gr. apokalypse: tekst der handler om verdens undergang. Her en komedie, som skildrer tilstanden efter det enkelte menneskes død.
- 23 *Subscription*: indsamling, hvor man med sin underskrift tegner sig for et bidrag. – *Liremanden*: lirekassemanden. – *Sligt*: sådan noget. – *fast*: næsten.
- 24 *Paa denne Luxus...*: Danmarks store statsgæld i midten af 1830'erne medførte opfordringer i bladene til at spare, f.eks. på lønninger og pensioner, som Heiberg imødegik i »Flyvepostens ved at foreslå optagelse af et nyt statslån. – *Fadaiser*: fr. tåbeligheder. – *raisonnere*: gøre indvendinger. – *Faer*: Sjælen taler ned til Sanct Peder. – *Nøglen*: Matth. 16,19, hvor Jesus giver Simon Peter himmeriges nøgler.
- 25 *min Næstes Gods begjæret*: spiller på det 10. bud i 2. Mos. 20,17 og 5. Mos. 5,21.
- 26 *Pensionen*: forudsætter at Sjælen har været embedsmand, hvad han imidlertid ikke har.
- 27 *Nazareth*: Jesu fødeby. Navnene i det følgende refererer til evangeliernes beretninger om Jesu liv.
- 29 *Stolemager Dessau*: leder af en gruppe Amerika-udvandrere, som i 1838 blev udplyndret til søs af Carlisten, dvs. tilhængere af Don Carlos, som efter sin broder Ferdinand den 7's død, forsøgte at erobre magten i Spanien; hans oprørsforsøg endte i nederlag i 1839. – *vist*: bestemt, afgjort.
- 31 *det Reale*: undervisningen i realfag. Det voksende borgerskabs behov for praktisk uddannelse gav sig udslag i en kritik af latinskolen. I en artikel i »Flyveposten« 1834, »Symbolik« forsvarede Heiberg den klassiske dannelse, fordi den er det bedste middel til indsigt i tankens udvikling. – *Og dog var Ordet Gud*: Johs. 1,1. – *allegorisk*: billedlig. – *notorisk*: almindeligt kendt.
- 32 *thi Aand og Bogstav...*: 2. Kor. 3,6: »Thi Bogstaven ihjelslaar, men Aanden levendegjør« cit. eft. den aut. overs. af NT 1819. – *Christi Bud til alle Sjæle*: næstekærlighedsbudet. – *man bør ikke stjæle*: fordrejning af det 8. buds: du må ikke stjæle, 2. Mos. 20,15 og 5. Mos. 5,19. – *Loven*: egl. de 5 Mosebøger, her: Det gamle Testamente i modsætning til *Evangeliet*, Det nye Testamente. – *Pflichter har mod Gud, sig selv og Næsten*: spiller på den rationalistiske biskop Balles »Lærebog i den evangelisk-christelige Reli-